

Michał
Bobrowski

AKIRA

KUROSAWA

NOMOS

artysta pogranicza

AKIRA
KUROSAWA

Michał Bobrowski

AKIRA KUROSAWA

artysta pogranicza

NOMOS

© 2012 Copyright by Michał Bobrowski & Zakład Wydawniczy »NOMOS«

Wszelkie prawa zastrzeżone. Książka ani żadna jej część nie może być przedrukowywana ani w jakikolwiek inny sposób reprodukowana czy powielana mechanicznie, fotooptycznie, zapisywana elektronicznie lub magnetycznie, ani odczytywana w środkach publicznego przekazu bez pisemnej zgody wydawcy.

Recenzje: prof. dr hab. Alicja Helman
dr hab. Piotr Zwierzchowski, prof. UKW

Publikacja dofinansowana przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego

Redakcja wydawnicza: Dorota Trzcinka
Redakcja techniczna: Jacek Pawłowicz
II korekta: Jadwiga Nagły
Projekt okładki: Michał Dziadkowiec

ISBN 978-83-7688-103-4

KRAKÓW 2012

Zakład Wydawniczy »NOMOS«
31-208 Kraków, ul. Kluczborska 25/3u; tel./fax: (12) 626 19 21
e-mail: biuro@nomos.pl; www.nomos.pl

SPIS TREŚCI

ZAMIAST WSTĘPU	7
----------------------	---

CZĘŚĆ PIERWSZA

POLIFONICZNE KINO AKIRY KUROSAWY

I. ZAŁOŻENIA TEORETYCZNE I METODOLOGICZNE	9
1. Pogranicze i polifonia	9
2. Synkretyczny charakter kultury japońskiej	13
3. Kino Kurosawy jako przestrzeń zderzenia kultur	17
4. Kurosawa w systemie luster	19
II. NIGDY NIE ODWRACAĆ WZROKU: SYLWETKA ARTYSTYCZNA AKIRY KUROSAWY W UJĘCIU DYNAMICZNYM	23
1. Wczesne lata	25
2. Kurosawa na wojnie	29
3. Powojenny optymizm – „każdy rozżarzony płomyk”	31
4. Wilk i stado owiec	35
5. Rojenia i twarda rzeczywistość	42
6. Dalsza droga Wojownika	52
7. Manifesty antycywilizacyjne	63
8. Ostatnie arcydzieła	70
9. Schyłek mistrza – w stronę dzieła homofonicznego	80

CZĘŚĆ DRUGA

KONTEKSTY

I. ZWIERCIADŁO LITERACKIE: TWÓRCZOŚĆ FIODORA DOSTOJEWSKIEGO	89
1. <i>Pijany anioł, Skandal</i> – „ziarno jałmużny”	94
2. <i>Idiota</i>	99
3. <i>Na dnje</i> – „mięksiz dla bezzębnych”	101
4. <i>Rudobrody</i>	105
5. Heroizm tragiczny – kontekst myśli Alberta Camusa	108

II. ZWIERCIADŁO FILMOWE: JOHN FORD I WESTERN . . .	111
1. Naczynia połączone	115
1.1. Dialog międzygatunkowy w ujęciu historycznym	119
1.2. Modele kina epickiego w zestawieniu porównawczym	144
1.3. Mit	153
2. Ford i kurosawa: w poszukiwaniu pokrewieństwa	155
2.1. W bliskim planie: <i>Miasto bezprawia</i> a <i>Siedmiu samurajów</i>	165
III. ZWIERCIADŁO FILOZOFICZNE: KONFUCJANIZM, TAOIZM I ZEN	171
1. Tao artyści	175
1.1. Kunszt artystyczny	176
1.2. Rozwój artystyczny	180
2. W kręgu myśli konfucjańskiej i neokonfucjańskiej	185
2.1. <i>Piętno śmierci</i> – pochwała cnót konfucjańskich	186
2.2. Poglądy społeczne i etyczne Akiry Kurosawy: konfucjanizm nieortodoksyjny	192
2.3. Edukacja w duchu zen	198
2.4. Uzasadnienie moralności	208
3. Taoizm – w poszukiwaniu harmonii	209
3.1. Dualizm komplementarny	209
3.2. Człowiek taoistyczny	215
FILMOGRAFIA AKIRY KUROSAWY	219
BIBLIOGRAFIA	247
INDEKS NAZWISK	253
SUMMARY: Akira Kurosawa: An Artist of the Borderland	257

ZAMIAST WSTĘPU

W przedmowie do swej autobiografii Akira Kurosawa posłużył się tyleż sugestywnym, co dowcipnym porównaniem. Dla zilustrowania perspektywy, jaką musiał przyjąć jako autor tekstu o sobie samym, nawiązał do opowieści, którymi wabili klientów wędrowni handlarze rozwożący rzekomo leczniczą miksturę. Otóż specyfik ten miał być pozyskiwany z sześcionogich ropuch zamykanych w sześciokątnych pudełkach zbudowanych ze skierowanych do wewnątrz luster.

Praca ta stanowi próbę spojrzenia na owo pudełko, w którym zamyka się Akira Kurosawa (czy może należałoby napisać „jego twórczość”, chociaż to bez różnicy, bo – zgodnie ze wzorem wyprowadzonym przezeń kilka linijek dalej – Akira Kurosawa minus filmy równa się zero). Próba spojrzenia z perspektywy zewnętrznej, z której, poprzez weneckie szkło, pod różnymi kątami obserwowany jest oryginał, jego odbicia i odbicia tych odbić.

Pragnę złożyć wyrazy wdzięczności osobom, bez których prace nad tą książką nie zostałyby ukończone czy nawet rozpoczęte: Profesor Grażynie Stachównie za racjonalny autorytet i pozytywną motywację; Profesor Alicji Helman za cenne sugestie i udzielenie biblioteki; Profesorowi Piotrowi Zwierzchowskiemu, Michałowi Oleszczykowi, Łukaszowi Sobieszkodzie i Rafałowi Sysce za inspirowane dyskusje; Rodzicom i Oldze.